Çanakkale Cephesinden Mektuplar

Guy Warneford Nightingale

Hazırlayan ve Tercüme Eden

Yahya Yeşilyurt

Recep Gülmez

ÖTÜKEN

Yahya Yeşilyurt; 1981 yılında Erzurum'da doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Erzurum'da tamamladıktan sonra 2000 yılında Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü kazanmıştır. 2004 yılında buradan mezun olduktan sonra Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih-Yakınçağ Tarihi Kürsüsü'nde yüksek lisansa başlamıştır. 2007 yılında "Ali Emirî'nin Yemen Hatıratı" isimli tezle mezun olmuş; aynı yıl adı geçen enstitüde doktora çalışmalarına başlamıştır. 2011 yılında "Yemen'de Osmanlı-İngiliz Mücadelesi 1871-1914" isimli tez çalışmasıyla doktorasını bitirmiştir. 2008 yılında akademik hayata Erzincan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak başlamıştır. 2012-2014 yılları arasında aynı üniversitede öğretim üyeliği yapmıştır. Halen Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır. Osmanlı Devleti-Yemen, İngiliz-Osmanlı İlişkileri üzerine çalışmalar yürütmektedir.

Recep Gülmez; 1983 yılında Erzurum'da doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Erzurum'da tamamladıktan sonra 2001-2006 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Fransızca Öğretmenliği'nde lisans eğitimi görmüştür. Daha sonra 2006-2007 yılları arasında Sorbonne Nouvelle Paris 3 Üniversitesi'nde Dil Bilimi ve Yabancı Diller Eğitimi alanında yüksek lisans yapmıştır. 2009 yılından itibaren Paris Ouest Nanterre La Defense Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi alanında; Sorbonne Nouvelle Paris 3 Üniversitesi'nde ise Fransız Dili Eğitimi alanında doktora çalışmaları yürütmektedir. Halen Erzincan Üniversitesi'nde Fransızca Okutmanı ve Uluslararası İlişkiler Kurum Koordinatörü olarak görev yapmaktadır.

Çanakkale'nin
Ölümsüz Kahramanlarına…

İÇİNDEKİLER

Önsöz 11
Giriş: I. Dünya Savaşı 19
A- I. Dünya Savaşı'nın Sebepleri 20
B- I. Dünya Savaşı'nın Başlaması 21
C- İngiltere'nin Savaşa Girme Sebepleri 23
D- Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi 24
E- Çanakkale Cephesi'nin Açılması 28
1 Mayıs 1915- Ölüm Kapanı: Gelibolu 33
60 Cesur Türk Askeri 39
4 Mayıs 1915- Cehennem 41
10 Mayıs 1915- Keşif ve Banyo 46
14 Mayıs 1915- Goliath'ın Sonu 51
18 Mayıs 1915- Sıtma 55
22 Mayıs 1915- Franconya Gemisi 61
24 Mayıs 1915- Ateşkes 63
1 Haziran 1915- Ölüm Listesi 66
4 Haziran 1915- Çanakkale'de Gün Batımı 68
4 Haziran 1915- Türk Esirler 71
4 Haziran 1915- Türk Keskin Nişancı 73
8 Haziran 1915- Nefret İlahisi 75
9 Haziran 1915- Ümitsizlik ve Sıcak 79
13 Haziran 1915- Kireç Kaymağı ve Katranruhu 83
13 Haziran 1915- Kötü Koku 85
15 Haziran 1915- Çorap, Çikolata ve Saat 88
16 Haziran 1915- Kötü Bir Gece 90
22 Haziran 1915- Deniz'de Banyo 92
27 Haziran 1915- Dizanteri 94
29 Haziran 1915-Hamilton'un Gizli Emri 97
1 Temmuz 1915- Susuzluk ve Ceza 99
2 Temmuz 1915- Utanç 106
3 Temmuz 1915- Şeytan'a Rahat Yok 108
5 Temmuz 1915- Şarapnel Parçası 111
6 Temmuz 1915- Kötü Kader 113
7 Temmuz 1915- Gaz Bombaları 114
8 Temmuz 1915- İmroz'a Doğru 116

8 Temmuz 1915- Teşekkür 117
9 Temmuz 1915- Sessiz Bir Gece 118
10 Temmuz 1915- Yakıcı Hava 120
25 Temmuz 1915- Limni Hatıraları 122
27 Temmuz 1915- Kibrit Kutusu 127
29 Temmuz 1915- Ateş Hattı 130
Sakın Gazetelere Yollama 132
29 Temmuz 1915- Çalakalem 135
25 Ağustos 1915- Suvla Çıkarması 137
26 Ağustos 1915- Türkiye Türklerindir 143
30 Ağustos 1915- Kış Seferi 146
30 Ağustos 1915- Diş Ağrısı 147
4 Eylül 1915- Neşeli Dedikodular 150
12 Eylül 1915- Sert Rüzgâr ve Soğuk Kayalar 151
20 Eylül 1915- Abercrombie'de Parti 156
26 Eylül 1915- Pinekliyoruz 162
30 Eylül 1915- İliklerine Kadar Donmak 164
4 Ekim 1915- Türk Oyunu 167
7 Ekim 1915- İnfaz 172
15 Ekim 1915- Sülfür Hidrojen 173
19 Ekim 1915- Eve Özlem 176

Sonuç ve Değerlendirme 178
Seçilmiş Kaynakça 182
Ekler 185
Dizin 193

Önsöz

Tarih araştırmaları objektif yaklaşımın yanı sıra farklı bakış açısını da gerektirir. Bu sebeple yapılan bilimsel çalışmalar hikâyecilikten uzak olmalıdır. Haddizatında hikâye ve roman yazarlarına ilham kaynağı olan ve onları besleyen de genellikle bu tür çalışmalardır. Bilimsel bir çalışmanın en önemli vasfı hiç şüphesiz gerçeklere dayanması ve gerçekleri araştırmasıdır; kaldı ki herkes tarafından kabul görecek olan da yine bu gerçeklerdir. Ancak bir takım olayların içerisine hikâyeler ve destanlar girince -gerçeklik payları olmakla beraber-, durum biraz da uhrevî bir hâl alır. Hâlbuki bu çalışmada da görüleceği üzere, tarihi yapanların yaşadıklarını olanca gerçekliğiyle verebilmek de, duyguları coşturan ve millî kimliği besleyen destanlar kadar önemi haizdir.

Elinizdeki bu çalışma da yukarıdaki bakış açısından yola çıkılarak oluşturuldu. Çanakkale Savaşları üzerine çok şey yazılmış ve söylenmiştir. Özellikle de Kahraman Türk askerinin fedakârlık ve centilmenlikleri sıkça anlatılmıştır. Bu övgüyü hak ediş, dünya çapında değerini bulmuştur. Ancak bu kahramanlarımıza sadece ulvî değerler atfetmek tek başına yeterli değildir. Çünkü bu çalışmadan da görüleceği üzere, eldeki mevcut imkânlar en iyi şekilde kullanılarak düşmana karşı mücadele verilmiştir. Tüm bunlar ışığında yola çıkarak, düşman ordusu Çanakkale'ye girdiğinde onların gerçek duy-

guları neydi? Müttefiklerin, Çanakkale Boğazı'na saldırmalarındaki amacın perde arkasında ne vardı? Düşman erleri ne düşünmekteydiler? Savaşan askerlerin bu durum karşısındaki bakışları neydi? Türklerle Müttefik Ordu askerleri arasında neler yaşandı? Müttefik Ordusu'ndaki askerlerin psikolojileri nasıldı? Savaşın sonuna doğru neler düşünmeye başladılar? gibi daha bir çok sorunun cevaplanması gerekiyor.

Çanakkale hakkındaki kitapların büyük bir kısmı, genellikle savaşa katılmış ve daha sonra anılarını kaleme almış kişilerin hatıralarından müteşekkildir. Bununla birlikte Çanakkale ile ilgili bilimsel veriler ışığında yapılmış çalışmalar da vardır. Bunların aksine olayı destan ve hikâye tarzı anlatan eser sayısı da az değildir. Fakat Çanakkale'de yaşananları gün gün anlatan eser sayısı pek azdır. Günlük olarak tanzim edilmiş hatıralar şüphesiz bir takım gerçekleri barındırdığı gibi sosyal açıdan bazı olguları da ortaya koymaktadır. Bu yüzden, dönemin şartlarını aksettirmeleri bakımından bu tür eserlerin Türk Tarihi için çok önemli veriler barındırdığını söyleyebiliriz. Örneğin, elinizdeki bu çalışmanın başkahramanı Guy Warneford, ilk başlarda Gelibolu Yarımadası'nı ele geçireceklerinden en ufak bir şüphe dahi duymamaktadır. Ancak zaman biraz ilerleyip, Müttefik Ordusu kayıplar vermeye başlayınca bu fikrinden yavaş yavaş vazgeçtiği görülmektedir. Nitekim orduda bazı askerlerin sinir krizleri geçirdiği, bizzat G. Warneford tarafından dile getirilmiştir.

Warneford ve onun gibi bazı subay ve askerlerin bizzat cepheden yazdığı mektupların öneminden ne kadar bahsedilse azdır. Özellikle de bizler açısından... Çünkü Batılı araştırmacılar, kendi görmek istedikleri gerçekleri ele alarak, Çanakkale Savaşları'nda yaşanan bazı olumsuzlukları görmemezlikten gelmeyi adeta bir alışkanlık hâline getirmiş durumdalar. Değerlendirme kısmında bu husus üzerine daha geniş durulacağı için şimdilik kısaca değinmek kâfi. Guy

Warneford'u bizim için özel kılan sebep ise yazdığı mektupların herhangi bir sansüre uğramadan adreslerine gitmesidir.

Savaş, telaffuzu kolay idraki zor bir vak'a. Dolayısıyla bu çalışmada hedeflenen asıl amaç, savaşın her iki taraf için de kolay olmadığını göstermek. Guy Warneford savaş karşıtı bir subay olup bu görüşünü mektupların birinde dile getirir. Yine aynı şekilde, aynı görüşün Türkler tarafından da dile getirildiğini belirtir.

Bu eserin ortaya konulması için İngiliz Arşivleri'nde (The National Archives) ve İngiliz Savaş Müzesi'nde (Imperial War Museums) farklı tarihlerde araştırmalar yapılmıştır. Guy Warneford'un mektuplarının bir kısmı Savaş Müzesi'nde bir kısmı ise İngiliz Arşivleri'nde bulunmaktaydı. Dolayısıyla her iki yerde bulunan mektupları, karşılaştırma suretiyle çalışmaya dâhil edilmiştir. İngiliz arşivlerinde bulunan mektuplarından bazılarının eksik olduğu tespit edilince çalışma Savaş Müzesi'ne kaydırılmış ve G. Warneford'un diğer mektuplarına bu müzede ulaşılmıştır. Eksiklikler bu mektuplarla giderilmeye çalışılmıştır. Yine kuzeni tarafından bazı mektupları da daktilo edilmiştir. Savaş Müzesi'ndeki daktilo edilmiş bu üç mektubun aslı da İngiliz Arşivleri'nde bulunmaktaydı. Çalışmamızı ilk olarak İngiliz Arşivleri'nden elde ettiğimiz orijinal mektupların nüshalarından yapmıştık. Ancak Savaş Müzesi'nde de mektup tespit edilince çalışmanın süresini uzatıp, bu müzedeki mektupları da bu çalışmaya dâhil ettik.

Çalışmamızı yaparken G. Warneford'un el yazısı olan asıl mektupları kullandık. Herhangi bir yanlışlığa meydan vermemek için de daktilo edilmiş üç mektubu karşılaştırarak kullandık. Bunun dışında orijinali mevcut olmayan daktilo edilmiş yaklaşık sekiz mektubu da bu esere aldık.

Bu çalışma, G. Warneford'un başta annesi olmak üzere, kız kardeşi ve babasına gönderdiği mektuplardan oluşuyor.

Ayrıca okuyucuyu mektuplara hazırlamak açısından I. Dünya Savaşı ve sebepleri hakkında, girizgâh niteliğinde kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Yine İngiltere ve Osmanlı Devleti'nin savaşa girme sebepleri üzerinde de ayrı ayrı durulmuştur. Çanakkale cephesinin açılmasına kadar gelen bu kısa giriş kısmı, okuyucu açısından genel bilgi oluşturması için gerekli görülmüştür.

Çalışma içerisinde bazı kısaltmalar mevcut. Bu kısaltmalar mektuplara sadık kalınarak orijinal bir şekilde verildi. Yer yer dipnotlarla bunların açılımları verilmeye çalışıldı. Yine mektuplar içerisinde geçen bazı olay ve yer isimleri de aynı şekilde, dipnot yöntemiyle zenginleştirildi. Bazı dipnotlar kaynakçalı verilmesine rağmen bazı yer ve kısaltmalarda kaynakçaya gerek görülmedi. Mektuplardaki tarihler asıllarıyla aynı olmakla birlikte başlıklar, tarafımızdan mektup içerisinde geçen konulardan seçilmiştir. Çalışmamızı hazırlarken Guy Warneford'un zaman zaman mektuplarının kenarına not aldığına şahit olduk. Dolayısıyla bu notları da yine dipnotlarda simgeyle vererek, yazarın notu olduğunu gösterdik. Diğer numaralı dipnotlar ise tarafımızdan düşülmüştür.

Tüm gaye, Çanakkale'de yaşanan gerçeklere farklı bir bakış açısı getirmek ve Türk'ün haklı davasını bu bakış açısıyla da ortaya koymaktır. Bu amaçla yaptığımız çalışma, Erzincan Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Proje Koordinatörlüğü tarafından 12.1.13 numaralı proje kapsamında maddî ve manevî olarak desteklenmiştir. Bu bakımdan Erzincan Üniversitesi'nin yöneticileri ve ilgili birimine teşekkür etmek isteriz. Ayrıca, mektuplar el yazısıyla yazıldığından okunamayan bazı kelimelerin aktarımında bize yardımcı olan Kevin VOSPER'e; Londra Üniversitesi Birkbeck Fakültesi'nde öğretim üyesi olup, Çanakkale'yle ilgili çalışmalar yapan ve elimizdeki çalışmanın ortaya çıkmasına katkı sağlayan Joanna BOURKE'ye ve çalışma esnasında yardımlarını gördüğümüz

The National Archives ve Imperial War Museums çalışanlarına da teşekkürlerimizi bir borç biliriz. Kıymetli görüşleriyle, bizim takdir derecemizi yücelten, Doç. Dr. Gültekin YILDIZ ve Yrd. Doç. Dr. Metin ÜNVER'e de burada minnet duygularımızı belirtmek isteriz. Faydalı olması ümidiyle…

Yahya YEŞİLYURT-Recep GÜLMEZ
2014

Guy Warneford Nightingale

Guy Warneford Nightingale, Hindistan'nın Batı Bengal bölgesindeki küçük bir kasaba olan Darjeeling'de 17 Aralık 1890'da dünyaya gelmiştir. Annesi Alice Maude, babası Walter Hawkins Nightingale'dir.[1] Rugby ve Sandhurst'taki eğitiminin ardından 1910 yılı Ağustosu'nda, 20 yaşındayken 1. Kraliyet Munster Alayı'na katılmıştır. Hindistan ve Burma'da çalışmıştır. 29. Tümen'in 86. Tugay'ı 1. Kraliyet Munster Alay'ında, 1915 yılında Çanakkale Cephesi'nde Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmıştır. River Clyde gemisiyle Seddülbahir'de yapılan çıkarmadaki birliklerde bulunmuştur.[2] 1919 yılında Rusya-Archangel'de konuşlanan 46. Tabur ile Bolşeviklere karşı mücadeleye katılmıştır. 1921'den Mart-1922'ye kadar Polonya'da görev yapmıştır. 1922-23 yılları arasında 1. Yemen Piyade Birliği'ne katılmış ve Aden'de İngiliz ordusuna hizmet etmiştir. Son olarak 1925-1926 arası Nijerya Alayı 4. Tabur'a katılmış ve İbadan'da görev yapmıştır.[3]

---

1 *The National Archives, Recognizances (RG.)* 13/1190.

2 *TNA., Public Record Office (PRO.)*, 30/71/3-4.

3 *TNA, PRO.*, 30/71.

Guy Warneford Nightingale'in mektupları Çanakkale Savaşları açısından önemlidir. Çünkü kendisi teğmendir ve birliğinin de yazıcısı olması sebebiyle, ailesine gönderdiği mektuplar sansüre uğramamıştır. O yüzden İngiliz Harp Tarihi açısından önemli bilgiler içermektedir. Bu bilgiler Çanakkale'deki mücadeleyle alakalı olduğu için Türk Harp Tarihi'ni de yakından ilgilendirmektedir.[4] Çanakkale Cephesini anlatan mektuplarını da içeren koleksiyon 1910-1926 yılları arasındaki, özellikle annesine gönderdiği mektuplardan oluşmaktadır. Bu mektuplar kız yeğeni C. M. F. Coleman tarafından, 1974 yılında Public Record Office'e verilmiştir.[5]

Fransa tarafından verilen Legion D'Honneur ödülüne sahip subaylardan birisidir. Bu ödülü 24 Şubat 1915'te almıştır. Ayrıca İngiltere tarafından 14 Ocak 1916'da The Military Cross nişanına layık görülmüştür.[6] Dünyanın birçok yerinde İngiliz askeri olarak çalıştıktan sonra 1935 yılında ölmüştür.[7]

---

4 *TNA., PRO.,* 30/71/3.

5 *TNA, PRO.,* 30/71.

6 *TNA., PRO.,* 30/71/3.

7 *The Journal of the Royal Munster Fusiliers Association,* Autumn-2005.

Giriş
I. Dünya Savaşı

I. Dünya Savaşı, hiç şüphe yok ki sonuçları insanlık için ağır neticeyle bitmiş bir vâkıa. Aynı zamanda bu savaş, endüstrisini geliştirme yarışında olan ülkeler arasında gerçekleştirilmiş olması bakımından da büyük öneme sahiptir. Görünürdeki sebepleri farklı olsa da savaşın altında yatan gerçeğe bir de bu gözle bakılması savaşın mahiyetinin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Ancak yine de I. Dünya Savaşı, içerisinde birçok sebebi barındıran bir savaş; neticesi de bir o kadar fazla. Dolayısıyla aşağıda bu savaşın sebepleri kısa ve öz olarak ele alınacak, bu savaşın İngiltere ve Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren veçheleri hakkında genel bilgi verilecektir.

Bu çalışma bir İngiliz subayı olan Guy Warneford Nightingale'in Çanakkale cephesinden günü gününe annesi, babası ve kız kardeşine gönderdiği mektuplardan oluşuyor. O yüzden Almanya, Avusturya-Macaristan, Rusya, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Bulgaristan, Romanya gibi devletlerin I. Dünya Savaşı'ndaki durumları konumuzun dışında tutulmuştur. Bazılarına kısaca değinmek zorunda kalsak da, bu çalışmanın asıl temasını bir İngiliz subayının gözünden Çanakkale savaşlarında yaşananlar oluşturmaktadır. O yüzden ilk olarak I. Dünya Savaşı'nın sebeplerine, genel bir bakış açısıyla göz atmak yerinde olacaktır.

A- I. Dünya Savaşı'nın Sebepleri

I. Dünya Savaşı'nın sebepleri, bu savaş çıkmadan önceki gelişmelerde aranmalıdır. Nasıl ki II. Dünya Savaşı'nın sebepleri arasında I. Dünya Savaşı sonrasında yapılan antlaşmalar ve bir takım siyasi gelişmeler yatıyorsa, bu savaşın çıkmasında da Avrupa'daki siyasi ve sosyal gelişmeler yatmaktadır.

I. Dünya Savaşı, Fransız İhtilali'nden itibaren Avrupa toplumunda meydana gelen bir takım siyasi ve sosyal gelişmeler neticesinde ortaya çıkmıştır.[1] Liberalizm ve milliyetçilik akımlarının tesirinde kalan toplumlar, hem kendi münasebetlerinde hem de diğer devletlerle olan münasebetlerinde bu akımlara göre hareket etmişlerdir.[2] Örneğin İtalya'nın Mazzini tarafından birliğinin kurulması ve Alman İmparatorluğu'nun ortaya çıkması Avrupa'daki siyasi dengeleri değiştirmiştir.[3] Diğer Avrupa ülkelerinin de bu yeni devletlere göre hem iç hem de dış politikalarında doğal olarak değişiklik meydana gelmiştir. Mesela Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Rusya, bünyesinde birçok ulusu barındıran Avrupa devletleri olarak varlıklarını sürdürmekteydiler. O yüzden Fransız İhtilali'nin getirmiş olduğu bağımsızlık fikrine son derece karşıydılar.[4]

Bu politikalardan etkilenen Balkan toplulukları, kaçınılmaz olarak sorun haline gelmeye başlamışlardır. Bosna-Hersek isyanı ve akabinde çıkan Balkan savaşları

---

1 Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi,* Alkım Yayınevi, İstanbul 2010, s. 131.

2 Mark Hewitson, *Germany and The Causes of The First World War,* Berg, Oxford-New York 2004.

3 Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi,* s. 131.

4 Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi,* C. IX, TTK Basımevi, Ankara 1999, s. 355, 356.

hep bu siyasi gelişmeler neticesinde ortaya çıkmış ve neticelenmiştir. Ancak ortaya çıkış itibariyle umulan politika ve arzuların tersi istikametinde bir neticeyle sonuçlanmasıyla, bölge kaçınılmaz olarak hep bir hareket içerisinde kalmıştır. 1871'den sonra, Almanya'nın dış politikasındaki değişiklikler Avrupa'yı gruplaşmaya götürmüştür. Bu guruplaşmanın akabinde de silahlanma yarışı başlamış ve artık geri dönülmez bir ivme yakalamıştır.[5]

Aynı zamanda Avrupa'da kendi politikalarına yön veren devletler, iktisadi olarak güçlenmenin adresini çeşitli sömürgelerde aramaktaydılar. Nitekim sömürge elde etme yarışı bazı güçlü devletleri kendi sınırları dışında, uzak bölgelerde karşı karşıya getirmiştir.[6] Bu savaş, yüz binlerce hatta milyonlarca insanın ağır silahlarla kıtalararası yaptığı bir savaştır. I. Dünya Savaşı'ndaki taraflardan yalnızca biri olan İngiliz Ordusu'nun sadece gönüllülerden müteşekkil birliklerinin mevcudu yaklaşık 250.000 kişi civarındaydı.[7] İşte I. Dünya Savaşı'nın, tüm bu gelişme ve sebepler ışığında ele alınıp, irdelenmesi ve incelenmesi gerekmektedir.

B- I. Dünya Savaşı'nın Başlaması

I. Dünya Savaşı, 28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun veliahdı Arşidük Franz Ferdinand'ın Bosna ziyaretinde bir Sırplı tarafından öldürülmesiyle başlamıştır. Bu olay I. Dünya Savaşı'nın görünürdeki sebebidir. Aslında ilk kıvılcımıdır.[8]

---

5 B. H. Liddell Hart, *History of the First World War,* Pan Books LTD, London 1972, p. 2; Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi,* s. 132.

6 Karal, *Osmanlı Tarihi,* C. IX, s. 358, 361.

7 Peter Hart, *Gallipoli,* Profile Books, Great Britain 2011, p. 1.

8 Veliahdla eşine önce bomba atılmış, bu girişimden kurtulunca bu kez tabancayla vurulmuşlardı. Detay için bakınız Kazım Karabekir,

Bu olayın altında ise 1908 yılında Bosna-Hersek buhranında Sırbistan ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun aralarının açılması yatmaktadır.[9] Bu buhranda Avusturya-Macaristan, Bosna-Hersek'i ilhak edince Sırplar tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Ayrıca Balkan savaşlarında Sırbistan'ın sınırlarını genişletmesi, Avusturya-Macaristan için derhal tedbir alınması gereken bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Yine Rusya'nın Balkan politikası neticesinde Sırpları destekleme ve Avusturya-Macaristan ve Almanya'ya karşı bir blok oluşturma düşünceleri buradaki bir kıvılcımın neye mal olacağının habercisi konumundadır.[10]

Nitekim öyle de oldu. Ferdinand, tahtın tek varisiydi ve öldürülmesi Avusturya tarafından oldukça ciddiye alındı. Sırbistan üzerine bir harekâta hazırlanan Avusturya, Rusya karşısında Almanya'nın desteğini sağlayınca 23 Temmuz 1914'te Sırbistan'a ültimatom verdi.[11] Uyarısında suikasttan daha çok bir takım kendi lehinde istekler barındırınca bu durum Sırplar tarafından kabul görmedi.[12] Sırbistan'ın 26 Temmuz'da seferberlik ilan etmesi üzerine Avusturya erken davranarak 28 Temmuz 1914'te Belgrad'ı bombaladı.[13]

Avusturya'nın savaş ilan etmesi üzerine Sırbistan'ın hamisi konumundaki Rusya da 31 Temmuz'da seferberlik

---

I. Cihan Harbine Neden Girdik, C. 1, Emre Yayınları, İstanbul 1995, s. 25, 26; ayrıca Karal, *Osmanlı Tarihi,* C. IX, s. 365; Annika Mombauer, *The Origins of the First World War,* Pearson Education Limited, London 2002, p. 13.

9 Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi,* Cilt II-Kısım IV, TTK Basımevi, Ankara 1991, s. 513; Hart, *History of the First World War,* p. 15.

10 Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi,* C. II-K. IV, s. 620; ayrıca bakınız Mombauer, *The Origins of the First World War,* p. 10.

11 Hart, *History of the First World War,* p. 19.

12 Karal, *Osmanlı Tarihi,* C. IX, s. 367, 368.

13 Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi,* s. 136.

haline geçti.[14] Bunu kabul etmeyen Almanya, Rusya'dan derhal bu durumu kaldırmasını talep etti. Bu kez de Rusya kabul etmeyince Almanya, 1 Ağustos 1914'te Rusya'ya savaş ilan etti.[15] Aynı şekilde Fransa da seferberlik haline geçmişti. Almanya, Fransa'dan da olumlu bir haber alamayınca 3 Ağustos 1914'te bu sefer de Fransa'ya savaş ilan etti. Almanya, Fransa'ya gitmek için Belçika'dan geçiş izni istedi.[16] Ancak İngiltere'ye danışan Belçika, bu isteği reddedince Almanya, 4 Ağustos 1914'te bu sefer de Belçika'ya savaş ilan etti. Bu gelişme üzerine İngiltere de Almanya'ya savaş ilan etti. 6 Ağustos 1914'te Avusturya-Macaristan da Rusya'ya savaş ilan edince yaklaşık bir-iki hafta içerisinde bir dünya savaşı patlak vermiştir.[17]

İlk başlarda İngiltere-Fransa-Rusya bir tarafta, Avusturya-Macaristan ve Almanya da diğer tarafta bloğa ayrılmıştı.

C- İngiltere'nin Savaşa Girme Sebepleri

İngiltere ilk başta Rusya'nın isteği doğrultusunda, Dışişleri Bakanı Edward Grey aracılığıyla devletlerarası bir görüşme tertip etmeye çalışmıştır.[18] Fakat bu girişiminde pek de başarılı olamamıştır. Edward Grey, Almanya'nın ilk başta Fransa'yı etkisiz hale getireceği ve ardından Belçika ve belki de Rusya'yı etkisiz hale getireceği endişesini taşımaktaydı.[19] İngiltere Lloyd George'un yönetiminde etki

---

[14] G. D. Clayton, *Britain and the Eastern Question Missolonghi to Gallipoli,* University of London Press, London 1971, p. 215.

[15] Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi,* C. II-K. IV, s. 624.

[16] Hart, *History of the First World War,* p. 27.

[17] Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi,* s. 137.

[18] Adrew Suttie, *Rewriting the First World War,* Palgrave Macmillian Press, New York 2005, p. 28

[19] Karal, *Osmanlı Tarihi,* C. IX, s. 369; Suttie, *Rewriting the First World War,* p. 1.

alanını genişletmek ve Avrupa'da etkisini daha da artırmak politikası güdüyordu. Başbakan H. H. Asquith ve Sir Edward Grey de, İngiltere'nin sınırlarını genişletmesi ve Almanya'ya karşı Avrupa'da İngiltere'nin nüfuzunu artırma girişimlerine destek veriyorlardı.[20] Nitekim Almanya'nın 4 Ağustos 1914'te Belçika'ya savaş ilan etmesi İngiltere'nin bu savaşa girmesindeki en önemli sebeptir. Çünkü Belçika ve Hollanda, İngiltere'nin yakın çevresi ve savunulmasında başlıca kara bölgesiydi. Yine Belçika ve Hollanda, İngiltere'nin yiyecek deposu niteliğindeydi.[21]

Almanya'nın Belçika'ya saldırması ve buraya yerleşmesi, İngiltere açısından bir tehdit olarak algılanmıştır. Daha 1839 yılından itibaren bu durumu öngördüğü için Belçika'nın tarafsız bir bölge olduğunu uluslararası kongrede garanti altına aldırmıştı.[22] Doğal olarak Almanya'nın böyle bir teminatı bertaraf etmesi İngiltere'yi harekete geçirmiş ve İngiltere'nin 4 Ağustos 1914'te Almanya'ya karşı savaş ilan etmesine yol açmıştır.[23]

D- Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'nın çıktığı tarihlerde daha yeni Balkan savaşlarından çıkmıştı. Dolayısıyla kendi içerisinde yenilginin verdiği tesirle bir takım gelişmeleri yaşıyordu.[24] Ordusunu ıslah etmek için uğraşıyor, bu amaç doğrultusunda Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden uzmanlar

---

[20] Suttie, *Rewriting the First World War,* p. 26.

[21] Allyson Both, *Postcards from the Trenches,* Oxford University Press, New York 1996, p. 68; ayrıca bakınız Karal, *Osmanlı Tarihi,* C. IX, s. 373.

[22] Daniel Allen Butler, *Distant Victory: The Battle of Jutland and the Allied Triumph in the First World War,* Praeger Security International, London 2006, p. 9.

[23] Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi,* s. 137.

[24] Hart, *Gallipoli,* p. 2, 3.

getirtiyordu.[25] Osmanlı Devleti'ndeki idareciler Avusturya veliahdı Ferdinand'ın öldürülmesinden sonra milletlerarası bir savaşın çıkacağını çok önceden anlamıştır.[26] Zaten Bosna meselesinde Avusturya-Macaristan'a, Trablusgarb meselesinde de İtalya'ya karşı sıcak bakmayan bir Osmanlı Devleti vardı. Bu duruma göre hareket eden Osmanlı idarecileri ilk başlarda safını belli etmek amacıyla İngiltere nezdinde girişimlerde bulunmuşlardı. Ancak bu girişim o anki politika gereği İngiltere tarafından kabul görmemişti.[27] İngiltere'den sonra Bulgaristan ve Fransa'yla da bir ittifak girişiminde bulunan Osmanlı Devleti, bir netice alamamıştı. Çünkü Fransa ve İngiltere, Rusya ile yaptıkları anlaşma gereği, bu devletin kendilerine karşı tutumundan çekiniyorlardı. Osmanlı Devleti tek çıkar politika olarak Almanya'ya yakınlaşmak zorunda kalmıştır.[28]

1914 Temmuz ayında İngiltere, Osmanlı Devleti'nin ısmarladığı iki zırhlıya el koymuştu.[29] Dolayısıyla bu gelişme Osmanlı-İngiliz ilişkilerinin kopmasında başlıca rol oynamıştır. Zaten bu olaydan bir gün sonra, Osmanlı Devleti ile Almanya arasında antlaşma imzalanacaktır.[30] Nitekim Osmanlı Devleti, Sadrazam Said Halim Paşa ve Harbiye Nazırı Enver Paşa[31] gibi önemli şahsiyetler başta olmak üzere Almanya taraftarı olan bazı idarecilerin yönlendirmesiyle 22 Temmuz 1914'te Almanya'ya bir ittifak görüşmesi için başvurmuştur. Bu görüşme imza gününe kadar son derece gizli tutulmuş ve sadece Said Halim, Enver ve Talat Paşalar ile Meclis-i Mebusan reisi Halil Bey'in habe-

---

25 Karal, *Osmanlı Tarihi,* C. IX, s. 375, 376.

26 Karabekir, *I. Cihan Harbine Neden Girdik,* C. 1, s. 33, 34.

27 Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi,* s. 140.

28 Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi,* s. 141.

29 Karabekir, *I. Cihan Harbine Neden Girdik,* C. 1, s. 39, 40.

30 Karal, *Osmanlı Tarihi,* C. IX, s. 384.

31 Enver Paşa'nın Almanya hakkında görüşleri için bakınız Karabekir, *I. Cihan Harbine Neden Girdik,* C. 1, s. 48-54.

ri olmuştur.[32] Yapılan görüşmeler neticesinde 2 Ağustos 1914'te Almanya ile bir ittifak antlaşması imzalanmıştır.[33] Bu antlaşmanın en can alıcı maddesi ise Rusya'nın aldığı askerî tedbir neticesinde, Rusya, Avusturya'ya savaş ilan ederse ve Almanya da Avusturya'ya yardım ederse, Osmanlı Devleti de savaşa katılacaktır.[34] Görüldüğü üzere Avrupa'da cereyan eden gelişmeler, Osmanlı Devleti'ni de içine çekmiştir. Zira Almanya, 1 Ağustos'ta zaten Rusya'ya savaş ilan etmişti. Dolayısıyla kendi çıkarları açısından Osmanlı Devleti'ni kullandığı görülmektedir. Yine aynı şekilde 6 Ağustos'ta ise Avusturya, Rusya'ya savaş ilan etmiştir. Bu gelişmeler ışığında Osmanlı Devleti'nin de savaşa katılmaması olağan dışı görülmektedir.

İlk başlarda Osmanlı Devleti, tarafsız gözükmüştür. İngiltere de Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'ın savaşa girmemesi için uğraşmıştır.[35] Ancak Osmanlı Devleti, tarafsızlığını sürdürmek için çok çaba sarf etmiş ise de Almanya'nın baskıları neticesinde savaşa katılmak zorunda kalmıştır. Akdeniz'de İngiliz donanmaları tarafından takibe uğrayan Alman gemileri, Goeben ve Breslau, 10 Ağustos 1914'te Çanakkale boğazını geçip Osmanlı Devleti'ne sığınmıştı. Tarafsızlık ilkesi gereği, Osmanlı Devleti bu gemilerin silahlarını söküp, mürettebatını da gözaltına alması gerekirdi. Ancak burada bir savaş hilesine başvurularak, bu gemilere Osmanlı bayrağı çekilmiş ve gemilerin Almanya'dan satın alındığı bildirilmiştir. Goeben'e Yavuz, Breslau'a ise Midilli adları verilerek, komutası da Alman Amiral Souchon'a verilmiştir.[36]

---

[32] Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi,* C. II-K. IV, s. 629.

[33] Mustafa Aksakal, *The Ottoman Road to War in 1914,* Cambridge University Press, New York 2008, pp. 102-104.

[34] Antlaşmanın maddeleri hakkında detaylı bilgi için bkz., Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi,* C. II-K. IV, s. 642, 643; Karal, *Osmanlı Tarihi,* C. IX, s. 381, 382; Karabekir, *I. Cihan Harbine Neden Girdik,* C. 1, s. 75-77.

[35] Suttie, *Rewriting the First World War,* p. 28.

[36] Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi,* s. 143, 144; Karal, *Osmanlı Tarihi,* C. IX, s. 386, 388.